

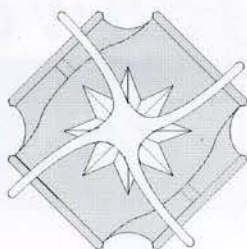
De Nieuwe

Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Molenstraatnamen
- Molen *Fram* en de familie Evenhuis
- Molentocht
- Voorstelling LUW
- Molennieuws
- Gildenieuws
- VVGM-ledenvergadering
- Drie is teveel
- Molenrestanten in Baltische staten
- Feest in Farmsum
- Onbekende molen
- Hijsen in Glimmen
- Molens op vakantie
- In Memoriam
K. Pot en K. v.d. Zwaag
- Agenda

Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 7, no. 3

september 2003

ISSN 1386-4920

De *Nieuwe Zelfzwichter* is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december.

Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch.

Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor €14,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten €3,50 (exclusief porto).

Redactie:

Aweg 5*, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek - Groningen,

H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster - Peize,

M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,

t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5*, 9718 CS Groningen

Participanten:

- Vrienden van de Groninger Molens, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen
Secretariaat: J.-J. Sterenberg, De Vliet 5, 9781 NR Bedum, (050) 3014039

Molensbureau

Het gemeenschappelijke adres voor alle informatie over molens, de redactie van *De Nieuwe Zelfzwichter*, de secretariaten van de participanten in *De Nieuwe Zelfzwichter* is:

Aweg 5*, 9718 CS Groningen, telefoon (050) 3121694.

E-mail: groninger.molens@fmog.nl

Het molensbureau is geopend op de OCHTENDEN van MAANDAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele

(9541 ED Vlagtwedde)

0599-312185 (dinsdag), molenarchief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

J.C. van Driel, L. Duijm, G. Duijm, G. Geertsema-ten Broek,

L. Groenewold, M. Kalk-Ellérie, T. Kalk, G.J.F. Koster, K.L. v.d. Laan,

H. Noot, B. Oomkens, S. Pot, S. Spijk, J.-J. Sterenberg, A.M. Strijkstra,

M. Strijkstra-Kalk, G.J. de Vries

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

850 exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 10 november 2003

foto omslag:

Wat is er aan de hand met

poldermolen *Meervogel*?

Zie de rubriek Molennieuws.

Foto: H. Noot, Haren

- 2 • **Redactioneel**
- 3 • **Historische molenstraatnamen in De Linie**
Het is de moderne tijd, mijn waarde. Behuizingen leveren (al lang) meer op dan molens.
- 7 • **Familie Evenhuis bedenkt de *Fram* vorstelijk**
Het is uiterst zeldzaam, maar soms vaart er een schip met geld door het Eemskanaal.
- 8 • **Molentocht?**
Dat had u gedacht! Twente en de Achterhoek bleken niet aantrekkelijk genoeg voor Groningers.
- 9 • **Voorstelling LUW door theatergroep Compagnie Barrevoet**
Als dat zou kunnen: de doordeweekse wind opslaan en loslaten op zaterdag!
- 11 • **Molennieuws**
De Slochter Molenstichting geeft het goede voorbeeld! Het meeste andere nieuws komt gewoonlijk binnen na de kopijdatum...
Bij Ander molennieuws leest u onder andere over vacatures voor moderne molenaars met contactuele vaardigheden.
- 14 • **Gildenieuws**
Metten is weten; dat geldt ook voor de molenaarsenquête in het project Erfgoededucatie & Cultuur.
- 16 • **Ledenvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**
Waar anders dan in Ten Boer kun je vergaderen in het Jaar van de Boerderij?
Drie provinciale Groninger molenorganisaties: teveel van het goede ...
*Volgens de wetten van de fysica levert alleen fusie van **kleine** atoomkernen veel energiewinst.*
- 18 • **Molenrestanten in de Baltische staten**
Lege flessen en blikjes resteren van een ommelandse reis.
- 19 • **Feest om de molen Aeolus in Farmsum**
De wind van voren krijgen is voor molens noodzakelijk, maar voor mensen niet zo leuk.
- 20 • **Onbekende molens**
Een excuus voor een prachtige reportage over alternatieve mobiliteit.
- 22 • **Mulder Pot senior overleden**
- 23 • **Bijzondere hijsklus in Glimmen**
Zeer slim: water onder water transporteren.
- 24 • **Vakantie en molens**
Een variant van met molentjes lopen: rondfietsen langs molens en een pontjesrondje.
- 28 • **In Memoriam Klaas van der Zwaag**
 - Agenda

Redactioneel

In vakantietijd kijken zelfs molenvrienden verder dan de horizon die vanaf de stelling zichtbaar is. Het is dus geen wonder dat dit nummer van *De Nieuwe Zelfzwichter* nogal wat sporen toont van vakantieactiviteiten. Het omgekeerde is ook waar: ten gevolge van drukke *werk*activiteiten in en rond het Veenkoloniaal Museum was ons redactielid Hendrik Hachmer niet in staat zijn vaste rubrieken te verzorgen. Zijn sporen ontbreken dus dit nummer. Omdat de eerste redactievergadering door de meesten vergeten was en omdat Jaap van Driel ook andere dingen aan zijn hoofd heeft, ontvangt u dit nummer waarschijnlijk iets later dan gepland. We bieden daarvoor ons excuus aan.

Een kleine Groninger delegatie maakte een molenstudiereis naar de Baltische staten. Wat heet *klein*: maar liefst drie Groningers op een bus vol (55)

TIMS-molinologen afkomstig uit de hele wereld. In Estland, Litouwen en Letland had tot zo'n zestig jaar gelden bijna iedere boer een klein standerdmolentje voor eigen gebruik – daar hebben we alweer een linkje naar het Jaar van de Boerderij!

Naar aanleiding van de geplande straatnamen voor de bouwplannen op het terrein van de voormalige Hunzecentrale in Groningen hebben we ons hoofdartikel gewijd aan de verdwenen molens langs het voormalige Schuytendiep. Er zijn veel plaatsen waar straten vernoemd zijn naar verdwenen molens. Met uw medewerking kunnen we daar een reeks artikelen over maken volgens een eenvoudig recept: stukje van een oude landkaart, een afbeelding van de verdwenen molen, een stukje nieuwe plattegrond en een korte toelichting.

Historische molenstraatnamen in De Linie

Molens hebben zolang ze bestaan een dominante rol gespeeld in het landschap. Al was het niet door hun afmetingen, dan trokken de zwaaiende wieken de aandacht. Het ligt dus voor de hand dat de namen van veel wegen en straten van oudsher op de een of andere manier verwijzen naar molens. Bij de naamgeving aan nieuwe straten put men graag uit historische namen ter plaatse van de nieuwbouwlocatie. Zo ook bij het stadsuitbreidingsproject De Linie, een onderdeel van het Europapark, dat verrijzen zal ten zuidoosten van de stad Groningen, ongeveer op de locatie van de gesloopte Hunzecentrale en de voormalige Helpmancentrale.

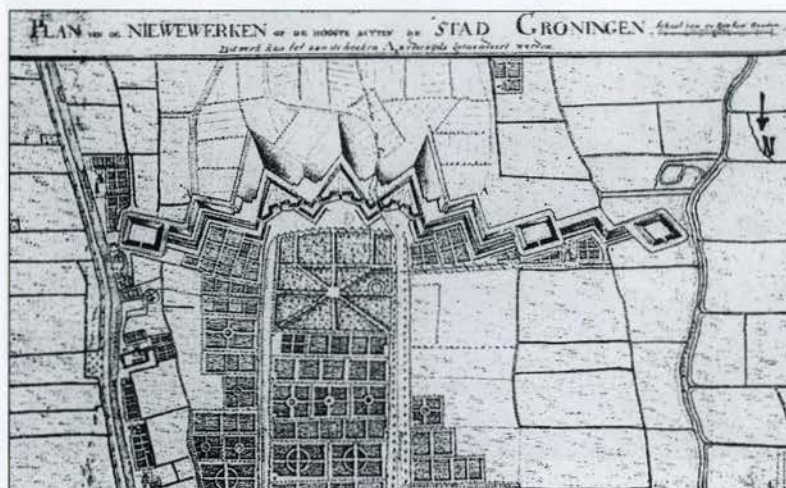
Het nieuwe woongebied De Linie ontstaat op een terrein dat vanaf ongeveer 1800 in het zuiden begrensd werd door de zuidelijke verdedigingslinie van de stad Groningen. De Linie van Helpman is gemaakt naar een ontwerp van Menno van Coehoorn. Belangrijke onderdelen van verdedigingswerken vinden we ook terug in het nieuwe stratenplan: schans, bastion en redoute (zie de laatste afbeelding bij dit artikel).

De kanalen rond de Hunzecentrale zijn een uitbreiding van de waterwegen die al in de veertiende eeuw ontstonden. Ze stonden ten dienste van koelwaterstromen en voor het transport van kolen en olie. Voor een verbetering van de afwatering van de oostelijke stadsgracht werd eerst het (verlengde) Schuytendiep gegraven dat doorliep naar de Hunze bij Waterhuizen. Later kreeg dit kanaal de naam Winschoterdiep; nu heet het Oude Winschoterdiep. Dit kanaal werd van groot belang voor de handel met de veenkoloniën. Verder fungeerde het als vestigingsplaats voor kleinschalige bedrijvigheid waar binnen de vesting geen ruimte meer voor was. In eerste instantie ontstond die nijverheid voor de noodzakelijke bescherming zeer dicht bij de stad.

Toen het buitengebied minder gevaarlijk werd, breidde de nijverheid zich verder uit naar het zuiden langs de westelijke oever van het Schuytendiep.

Ter hoogte van de huidige Oliemuldersstraat en de Verlengde Frederiksstraat stonden de eerste twee van een reeks molens die in de

Linie van Helpman in de eerste helft van de 18^e eeuw. Links het Schuytendiep met daaraan gelegen zes molens (het noorden is beneden!)

zeventiende en de achttiende eeuw langs het Schuytendiep werden gebouwd. De eerste straatnaam geeft al aan dat de eerste molen een oliemolen was; de tweede molen had dezelfde functie.

De derde industriemolen in de rij was houtzaagmolen *De Zaaier* (ter hoogte van de H.L. Wicherstraat). Ook de twee volgende molens, *De Zon* en *De Vriendschap*, waren houtzaagmolens; ze stonden waar nu terreinen zijn van de firma Nanninga en de Milieudienst. Op gedetailleerde kaarten zijn houtzaagmolens te herkennen aan de balkgaten, grote vijvers waar hout te water bewaard wordt. (Water: hout onder water bewaren tegen scheurvorming door uitdroging en om het hout schoon te spoelen. Als suikers, zouten en eiwitten uit de cellen verdwenen zijn, is hout beter bestand tegen schimmels en bacteriën.)

Op de moleninventarisatiekaarten van De Hollandse Molen (waarvan het Groninger Molenarchief een volledige set kopieën bezit), hebben de molens aan het Schuytendiep van noord naar zuid de locatienummers 1388.01 t/m 1393.01 (als er op een locatie verschillende molens hebben gestaan, hebben ze chronologische volgnummers, bijvoorbeeld 1389.01, 1389.02, enzovoort).

1388.01 *De oude Oliemolen* (1679). Afgebroken en in 1837/38 vervangen door een stoombedrijf dat in 1854 afbrandde. Op 26-8-1686 verkoop voor de erven Govert van Dilsen aan Remke Busch, burgemeester, van de oliemolen staande op de *Meeuwert* (RA 3.x64).

1389.01 Naamloze "peldegarstmolen" (1680). Afgebrand in 1690.

1389.02 Naamloze pel- en cementmolen (vóór 1745). Verdwenen in 1791.

1389.03 Pel- en cementmolen *De Eendracht* (1791). Twee pelkoppels, 1 cementkoppel. Omstreeks 1890 is het achtkant verkocht naar Stroobos voor pel- en oliemolen *De Hooiberg*; de stenen onderbouw is nog lang blijven staan.

1390.01 Houtzaagmolen *De Zaaier* (ws. 1697; octrooidatum 15-5-1697). In 1903 afgebroken, het achtkant ging naar Brabant.

1391.01 Houtzaagmolen (1734, paltrok).

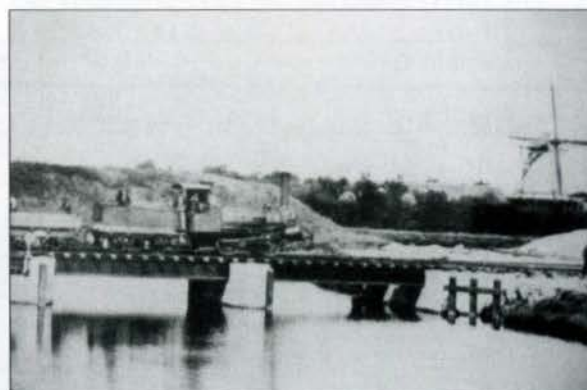
1391.02 Houtzaagmolen (1753 achtkante bovenkruier). Sinds 1811 *De Zon* genaamd. In 1882 is de windaandrijving vervangen door stoom.

Houtzaagmolen *De Zaaier* vanuit het westen gezien (eind negentiende eeuw)

Westzijde Schuytendiep: houtzaagmolens *De Vriendschap* (links) en *De Zon*

De oostelijke redoute vanuit het westen; op de voorgrond de spoorbrug. De molen rechts op de achtergrond is waarschijnlijk de *Ellensmolen*.

1392.01 Houtzaagmolen *De Vriendschap* (vóór 1734). In 1843 kreeg deze molen de tweede ijzeren bovenas in de provincie Groningen (afkomstig van de barkmolen aan het Reitdiep). In 1903 afgebroken en weer opgebouwd te Wedde als koren-molen.

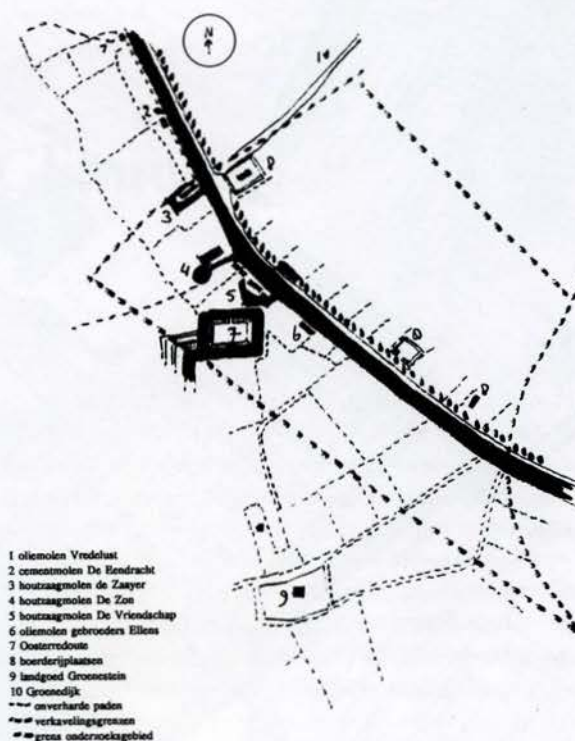
1393.01 Oliemolen *De Eendracht* (1736; octrooi van 1734), "de nieuwe oliemolen", *Ellensmolen*. Afgebrand op 17-12-1873, inclusief de behuizing en de schuren (en een boerderij aan de overkant van het Winschoterdiep).

De molens vormden een enclave buiten de stad, zonder rechtstreekse toegang. Er liep geen pad langs de westzijde van het Schuytendiep. De molens waren alleen bereikbaar via graspaden die tussen de moestuinen op het zand van de Hondsrug naar de Oosterweg leidden.

Om de verdediging van de stad Groningen te versterken werd dit gebied overhoop gehaald voor grootschalige bouwactiviteiten. Even ten noorden van het gehucht Helpman ontstonden vooruitgeschoven *buitenwerkende* Linie van Helpman. De linie liep vanaf het Hoornschediep naar het Schuytendiep en bestond uit drie bastions (forten) aan beide zijden geflankeerd door een redoute (vierkante schans omringd door een gracht). De oostelijke redoute lag vlak naast het Schuytendiep tussen de houtzaagmolen *De Vriendschap* en de oliemolen van de gebroeders Ellens. In de achttiende eeuw werd de linie uitgebreid met een vergroot schootsveld en een natte gracht, het Helperdiepje. Deze ongewone structuur drukte een stempel op de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied ten westen van het Schuytendiep. Ten oosten van het Schuytendiep, ten zuiden van de Groenedijk (die twee polders scheidde) bestond het landschap voornamelijk uit weidelandschap. Hier ontstond geen bedrijvigheid.

Gedurende de 18^e en het begin van de 19^e eeuw veranderde er weinig in het besproken gebied. De industriemolens deden hun werk, de handel voer wel langs het Schuytendiep en de Oosterredoute lag als een stille waakhond te wachten op een vijand die niet meer zou komen.

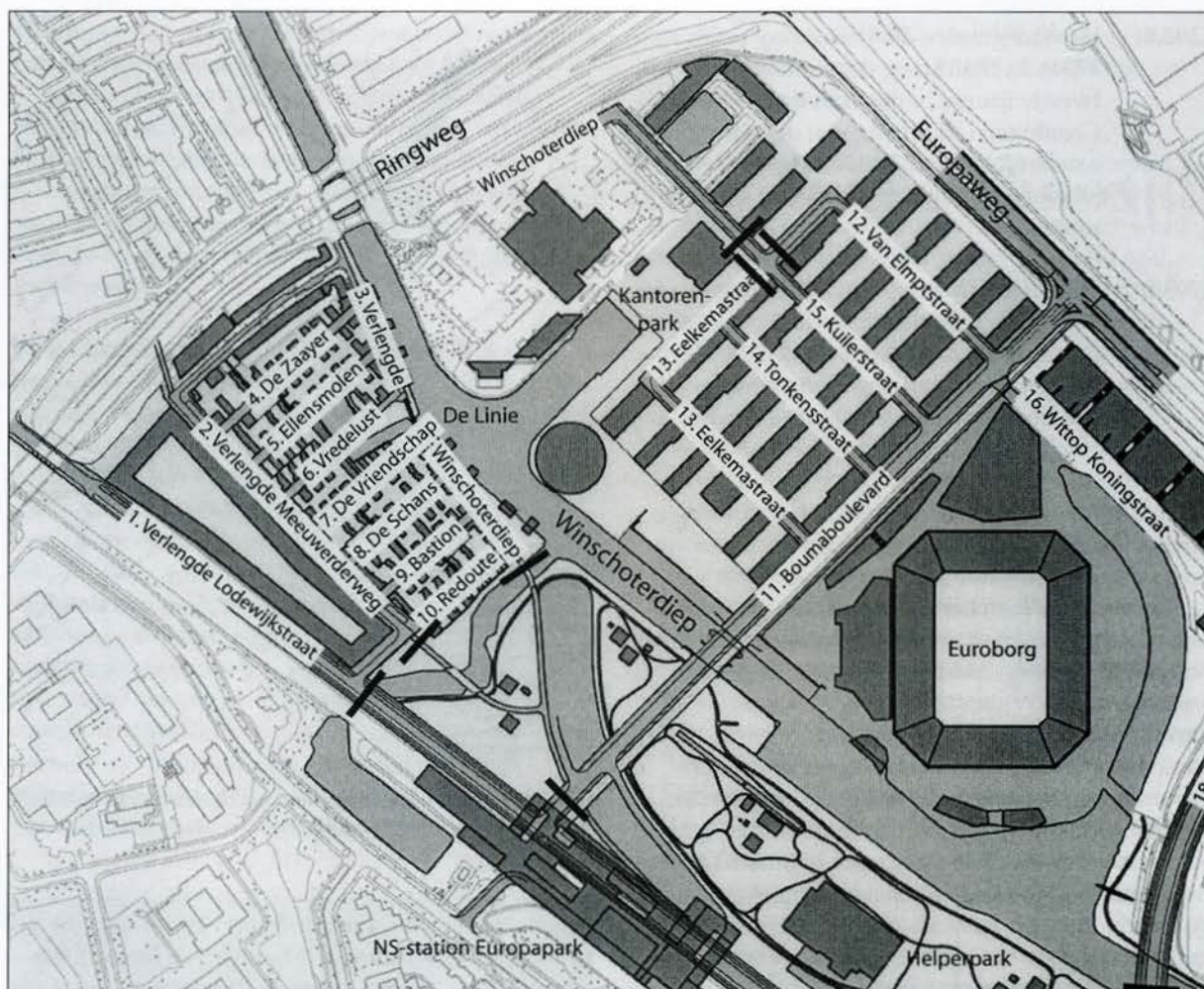
In de tweede helft van de 19^e eeuw kwam de ruimtelijke ontwikkeling in een stroomversnelling, maar de aanleg van de spoorlijn naar Assen (jaren '60) deed de ontsluiting vanuit het westen op slot. De

De molenlocaties ten tijde van de aanleg van de linie van Helpman (rond 1800)

vestingwet van 1874 maakt het mogelijk een van de ruimtelijke blokkades, de Linie van Helpman, te slechten. De Oosterredoute werd wel afgegraven, maar de structuur van de linie bleef bestaan omdat het Helperdiepje niet werd gedempt. De locatie van de Oosterredoute kreeg de functie van *drekstoeep* (gemeentelijke faecaliënbergplaats). De gemeentegrens moest daartoe naar het zuiden opschuiven – van boven de linie en molen *De Zon* naar het Helperdiepje en de Groenedijk. Ondertussen werden de molenwieken op de horizon geleidelijk vervangen door fabrieksschoorstenen. Houtzaagmolen *De Vriendschap* verdween zelfs helemaal; de nieuwe eigenaar van het terrein stichtte er een scheepsreparatiewerf.

De stedelijke bouw rukte op volgens Het Algemeen Uitbreidingsplan van 1906. De H.L. Wichersstraat ligt op het terrein van de voormalige houtzaagmolen *De Zaaijer* en de Meeuwerderweg werd doorgetrokken tot aan de nieuwe ingang van de firma Nanninga aan de H.L. Wichersstraat. Deze situatie veranderde pas met de aanleg van de zuidelijke ringweg op het tracé Meeuwerderbaan. Dit isoleerde de H.L. Wichersstraat en maakte de terreinen van Nanninga moeilijker bereikbaar.

Na de spoorlijn was de bouw van de Provinciale Electriciteitsfabriek (1915) de tweede aanslag op het weidegebied ten zuiden van de Oosterredoute. De spoorlijn en de beschikbaarheid van voldoende koelwater bepaalden de keuze op die locatie. Een andere reden was, dat veel belangrijke afnemers de fabrieken in de Veenkoloniën waren. De steeds groeiende vraag naar elektriciteit noopte in 1932 tot de bouw van een geheel nieuwe centrale, de Helpmancentrale, die in de volgende jaren steeds werd uitgebreid. Omdat verdere groei niet meer mogelijk was, werd de eerste eenheid van de nieuwe Hunzencentrale voltooid in 1963. Ondertussen ontstond een grootschalig industrieterrein tussen het Oude en het nieuwgegraven Winschoterdiep. Dit gebied werd ontsloten door de zuidelijke ringweg. Voor een beter koelwatercircuit werd het Oude Winschoterdiep afgedamd. Dit betekende het einde van de scheepswerf Vos. Op dit terrein werd het gemeentelijke Reinigingsbedrijf uitgebreid.

De Hunzencentrale werd al in 1966 uitgebreid met eenheid II en III en in 1970 met de eenheden IV en V. Sinds die tijd vormden de pijpen een kenmerkend onderdeel van de Groningse skyline. Maar ook dat is alweer geschiedenis...

We zullen ooit wel wennen aan de nieuwe zuidoostelijke stadsmarkering in de vorm van het blok van het stadioncomplex Euroborg. De villa's aan de nieuwe molenstraten vallen daarbij ongetwijfeld in het niet.

Dankwoord

Dit artikel is geschreven naar aanleiding van een bericht in De Gezinsbode van 27 juni 2003 over de nieuwe straatnamen in De Linie. Het projectteam Europapark heeft een cultuurhistorisch onderzoek laten verrichten naar het plangebied. De heer J. de Boer, voorlichter van het projectteam Europapark, was zo vriendelijk relevante delen van het rapport over dat onderzoek ter beschikking te stellen. Een ochtend in het Groninger Molenarchief leverde meer informatie over de hier besproken molens.

Familie Evenhuis bedenkt de *Fram* vorstelijk

Houtzaag-, Karen-
en Pelmalen
"FRAM"
WOLTERSUM

Molenstichting Fivelingo heeft onlangs het plan opgevat voor alle molens van de stichting bij het Zimmermanfonds subsidie aan te vragen voor een "ANWB-bord" met daarop een beschrijving van de molen. Om deze actie kracht bij te zetten had de stichting bedacht om op Nationale Molendag 2003 (in het bijzijn van de regionale pers) alvast een symbolisch bord aan de *Fram* te laten schroeven door de PR-vrouw van de molenstichting.

Te zelfder tijd had de familie Evenhuis (de erven van de laatste particuliere eigenaar) het initiatief genomen een brochure uit te geven over de *Fram* waarin nagenoeg alles beschreven wordt wat bekend is over de molen. Schrijver dezes verzekert u dat het een bijzonder mooie brochure is geworden, waarvan de volledige opbrengst ten goede komt aan de *Fram*. Het was geen toeval dat het eerste exemplaar van deze brochure op diezelfde Nationale Molendag door de familie Evenhuis overhandigd werd aan de voorzitter van de molenstichting.

Op 28 juni jongstleden had de familie Evenhuis een gezellige familiereünie georganiseerd bij de molen, compleet met feesttent en catering. Hierbij waren onder andere ook de bestuursleden van de molenstichting uitgenodigd opdat ze kennis zouden kunnen maken met de familie.

De voorloper van het echte ANWB-bord
Foto: S. Pot, Ten Boer

Daar zei de voorzitter geen NEE tegen
Foto: S. Pot, Ten Boer

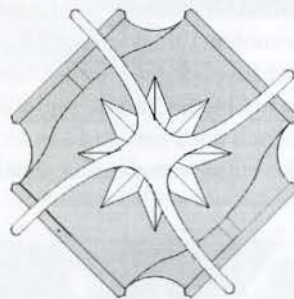
Rond de klok van één uur bleek de familie Evenhuis nog een bijzonder grote verrassing in petto te hebben die ten goede zou moeten komen aan de *Fram*. De voorzitter van de molenstichting Five-lingo, mevrouw J. Zwerver, wethouder te Ten Boer, werd namens de door de familie Evenhuis geïnitieerde Stichting FRAM aangenaam verrast middels een cheque van € 25.000,- ten behoeve van de op stapel staande restauratie van de *Fram*. Hiermee

was niet alleen de molenstichting erg blij, maar ook de vrijwilligers waren verheugd, want na deze gift kan de molenstichting denkkelijk niet meer onder een restauratie uitkomen.

De vrijwilligers hopen dat het jaar 2004 in het teken zal staan van de restauratie! In een volgend nummer van *De Nieuwe Zelfzwichter* meer daarover.

G. Koster

Molentocht door Twente en de Achterhoek

Op deze plaats zou eigenlijk een verslag van de molentocht door Twente en de Achterhoek door leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens moeten staan. Maar helaas kon de voor zaterdag 20 september 2003 geplande molentocht niet doorgaan vanwege een gebrek aan belangstelling. Er hadden zich slechts negen deelnemers aangemeld.

Dit jaar was voor een iets andere opzet gekozen omdat we gemerkt hadden dat de steeds hoger wordende excursieprijs voor veel mensen een bezwaar vormde. Om deze reden hebben we de gezamenlijke maaltijd laten vervallen en de deelnemers laten kiezen tussen zelf een lunchpakket meenemen of in een restaurant iets eten, voor eigen rekening. Deze gewijzigde opzet is echter niet aan-

geslagen en/of het programma was niet interessant genoeg.

Om volgend jaar een molentocht te kunnen organiseren waar zich voldoende deelnemers voor aanmelden is het van het grootste belang dat de leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens zich laten horen over de ideeën die ze hebben over te bezoeken molens en wat er aan de organisatie van de reis verbeterd kan worden. Wellicht is het een idee om per fiets bij een aantal molens op bezoek te gaan?

Uw tips en suggesties zijn zeer welkom. U kunt ze kwijt bij de schrijver dezes: via gerard.koster@essent.nl of op (050) 5032537.

Voorstelling LUW door theatergroep Compagnie Barrevoet

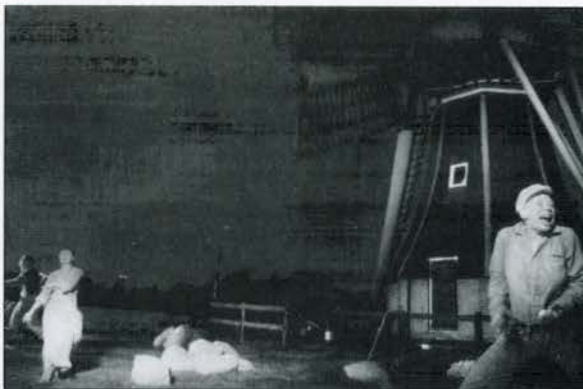
Theatergroep Barrevoet (bestaande uit vier Italiaanse, een Australische en twee Nederlandse spelers) stuurde na het optreden in juni dit jaar tijdens het OEROL-festival (Terschelling) een brief naar de Stichting De Groninger Molen met het aanbod om de voorstelling bij molens te gaan spelen. De groep had op OEROL een zelfgebouwde molen als decor en wilde ook graag het stuk op locatie spelen met een echte molen als decor, vandaar dat ze molenorganisaties in heel Nederland aanschreven. In de bestuursvergadering van Stichting De Groninger Molen is dit verzoek (aanbod) besproken en zijn twee molens als locatie uitgekozen, korenmolen *De Lelie* in Eenrum (in eigendom bij de stichting De Groninger molen) en de poldermolen *De Helper* aan het Paterswoldsemeer (eigenaar: Meerschappij Paterswolde). De eigenaren moesten toestemming geven voor gebruik van de molen met het benodigde terrein. Vervolgens moesten de molenaars gevraagd worden en enthousiast zijn om in het spel een grote rol te willen hebben. Ze moesten de molen bedienen en de organisatie eromheen op zich willen nemen. De Stichting was verantwoordelijk voor het zakelijke gedeelte (de vergunning aanvragen, overleg met de gemeenten, financiële afwikkeling en de begeleiding van de spelersgroep). Er moest een goedkope slaapgelegenheid geregeld worden voor de zeven spelers, het liefst dicht in de buurt van de speellocatie. Nadat de watersportvereniging V.W.D.T.P. aan het Paterswoldsemeer tegen een sponsorprijs slaapplekken beschikbaar stelde en de vergunningen rond waren, kwam de organisatie in volle gang: affiches verspreiden, kranten benaderen, kaartverkooppunten regelen. Allemaal vrijwilligerswerk om de kosten te drukken. Op de poldermolen *De Helper* moest de elektriciteit aangepast worden op 380 volt, ook hiervoor werd een sponsor gevonden, een tweede en derde sponsor bekostigden de huur van de stoelen.

(Redactie: We vervolgen met verslagen van de voorstellingen op beide locaties. De volgorde is niet chronologisch omdat het verhaal van Gré Duijm over 9 en 10 augustus dat hieronder verdergaat, onder andere ook de loop van het verhaal schetst.

Gea Geertsema geeft tot slot een impressie van de voorstelling te Eenrum bij korenmolen *De Lelie* op 8 augustus 2003.)

De voorstellingen bij *De Helper* op 9 en 10 augustus waren uitverkocht (125 personen). Het was ontzettend warm. Spelers en vrijwilligers hebben verschrikkelijk hard gewerkt om alles op tijd klaar te krijgen aan het meer, want de avond ervoor was het decor in Eenrum afgebroken en op zaterdagmorgen moest alles aan het meer weer worden opgebouwd. Tijd voor een repetitie was er niet, vandaar dat de eerste avond niet alles op rolletjes verliep. De groep had geen geld om elke avond uit eten te gaan en vroegen ons of er een kookegelegenheid was om warm eten te maken. Ik heb de keuken in onze sluiswachterwoning beschikbaar gesteld en twee dames van de groep hebben een Italiaanse maaltijd gekookt. De volgende dag kregen ze van ons een echte Hollandse pot. Op zondag hebben we met z'n elfen bij de molen gegeten, we hebben er *Restaurant Barrevoet* van gemaakt. Besloten, dat wel - hoewel we eters van buitenaf genoeg konden krijgen; voorbijgangers wilden graag aanschuiven. Op het laatst waren er zelfs geen taalproblemen meer, we begonnen de Italianen in hun eigen taal te begrijpen en ons steenkolenengels werkte zo goed dat ook de Australiër ons heel best begreep.

Het stuk gaat over een molenaar die de wind wil

De molenaar is doorgedraaid

Foto: Reyer Boxem (Dagblad v.h. Noorden)

vangen en opslaan voor dagen dat er geen wind is. Als dat niet lukt, draait hij helemaal dol. Hij gaat zo ver dat hij zijn knecht wil opofferen om het wel voor elkaar te krijgen. Het is een absurdistisch toneelstuk geworden, leuk uitgebeeld met vlinder-netjes om wind mee te vangen en meelzakken om de wind in op te slaan. De wind, uitgebeeld door de Australische speler op stelten, komt op een gegeven ogenblik met een grote vlag de molenaar plagen, waarop deze hemel en aarde beweegt om de wind op te slaan, wat niet lukt. Aan het eind komt de wind terug: de molenaar wordt helemaal blij dat hij weer kan malen. Hij kijkt ten slotte gelukkig uit

het molenraam.

We hebben heel gezellige, hectische en drukke dagen gehad. Als de spelersgroep bij elkaar blijft en deze voorstelling nog een keer wil spelen, willen wij daar graag weer aan meewerken. Het was geweldig leuk. We hadden het weer mee - wel wat warm maar 's avonds was het zwoel. Gelukkig was er wind genoeg om de molen te laten draaien, want om de WIND, daar draait het theaterstuk natuurlijk om.

Gré Duijm

“Wat een mooie locatie!” riep Compagnie Barrevoet op donderdag 7 augustus enthousiast bij aankomst in Eenrum. Er werden afspraken gemaakt met de vrijwillige molenaars, want tijdens de voorstelling moest de molen worden gekruid en hij moest ook draaien.

Tom Baars zorgde voor de communicatie tussen de Italiaanse technici van Barrevoet die de knoppen voor licht en geluid beneden bedienden en de molenaars die op de stelling stonden te wachten op een seintje. 's Avonds werd een generale repetitie gehouden en konden de puntjes op de i worden gezet. De (vrijwillige) elektriciens moest nog even iets aan de (kracht)stroomvoorziening wijzigen en toen was alles gereed voor de echte voorstelling.

Tijdens de voorverkoop bij de VVV in Eenrum was al een aantal entreebewijzen verkocht; op vrijdagavond zat Greetje Baars op het terras van Abrahams Mosterdmakerij in het zonnetje voor de kaartverkoop. Tom sleepte de stoelen van het terras van Sara's Pannenkoekenhuis en de Mosterdmakerij en

creëerde zo een openluchttheater. In de omgeving van Eenrum (op campings en VVV's) waren ook affiches opgehangen, zodat er een mengeling van Eenrummers en toeristen kwam kijken, totaal ongeveer 80 mensen.

De voorstelling was bijzonder leuk met de molen *De Lelie* in de hoofdrol. Het was

De Lelie als decorstuk
Foto: G. Geertsema, Groningen

indrukwekkend de molen in de schemering te zien draaien. De vrijwillige molenaars hebben hard moeten werken die avond.

De spelersgroep genoot zichtbaar, net als het publiek. Het is heel bijzonder hoe een monument als *De Lelie* (ook letterlijk) in een heel ander licht komt te staan tijdens een dergelijke voorstelling.

Compagnie Barrevoet heeft een knappe prestatie geleverd door op twee verschillende locaties aangepaste fantastische voorstellingen te geven, maar zonder alle vrijwilligers was dit niet haalbaar geweest. Bedankt allemaal!

Gea Geertsema

Kassa!
Foto: G. Geertsema, Groningen

Molen nieuws

De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981; tussen vierkante haken staat het nummer zoals het gebruikt wordt op de kaart in de brochure *Molens in Groningen*.

Slochter Molenstichting

Na de uitreiking van de Arbo-inspectierapporten is er met de molenaars tweemaal specifiek overleg geweest over dit onderwerp. Intern hebben

we de eigen prioriteiten vastgesteld. Dit heeft ertoe geleid dat eenvoudige zaken, waaronder professionele EHBO-pakketten, blusdekens en strengere controles van brandblusmiddelen direct in orde zijn gemaakt. Inmiddels ook gerealiseerd: een nieuwe wijze van het afschermen van het draaiende wienkruis, aanschaf van een valbeschermingsset en het in werking nemen van logboeken. Verdere prioriteiten stellen we tussentijds vast in overleg met de molenaars en deze worden successievelijk ingevoerd. Tot zover de Arbo-maak: wordt vervolgd...

Korenmolen Windlust (22), Overschild [16]

Molenmaker Jellema heeft met de oplevering van de geheel nieuwe stelling hiermee zijn visitekaartje afgegeven. De zelfzwichting is opnieuw afgesteld, zodat het gevlucht weer goedfunctioneert. Het schilder- en teerwerk aan molen (kap en achtkant) is nu hard noodzakelijk. Dit is weliswaar een onderdeel van het restauratieplan, maar

dit werk wordt naar voren gehaald vanwege de dreigende verslechtering van het houtwerk (en een hogere kostenpost). Het reinigen van de te verven delen is inmiddels wel gebeurd. De aanpak en de planning van het werk worden geregeld in overleg met de molenmaker. Helaas is onze molenaar (oud-eigenaar van de molen) op 25 augustus j.l. overleden. Elders in dit nummer van *De Nieuwe Zelfzwichter* vindt u een *in memoriam* van mulder E.D. Pot.

Korenmolen Stel's meuln (97), Harkstede [62]

Molenmaker Doornbosch heeft de rotte plekken van de lange spruit hersteld; hij heeft ook twee nieuwe spruitluikjes aangebracht. De regenkraag op de stelling is dit jaar geheel vervangen. Dit draagt bij tot het behoud van de stellingplanken en het muurwerk daaronder. Dit jaar worden verder de dorpels van de toegangsdeuren nog vernieuwd.

Korenmolen Entreprise (98), Kolham [63]

De bedoeling was het muurveld aan de westzijde nieuw in te voegen. Onderzoek toonde echter aan, dat er eerst goed gereinigd moet worden. De kosten hiervan vielen dermate tegen dat het reinigen van het gehele onderachtkant nu is toegevoegd aan het herbouwplan. Wel wordt lekkage aan en bij het raam aan de westzijde tegengegaan. Daarna wordt de tweede zolder vernieuwd. Het wachten is nu, na de jongste toevoeging aan het herbouwproject, op bericht van de Rijksdienst voor Monumentenzorg. De herbouwcampagne heeft inmiddels voldoende

geld opgeleverd voor een eerste fase van het herstel. Dit geld kan, na goedkeuring van het plan door de Rijksdienst, door de molenstichting direct worden besteed.

Poldermolen Fraeylemamolen (109), Slochteren [64]

De firma Buist heeft schilderwerk aan kap uitgevoerd. De molen heeft als extra publiekswijzer tijdens een feestelijke uitreiking een gemeentevlag ontvangen. De gemeente Slochteren timmert momenteel aan de weg met recreatie en toerisme. De uitreiking van de vlag heeft veel aandacht gekregen van de schrijvende pers, inclusief een schitterende foto. Bekijk het informatiebord van de gemeente ter hoogte van de molen eens. Het bord, dat ontworpen is in samenwerking met de molenstichting, geeft aanvullende informatie over de molen en haar omgeving.

Poldermolen De Groote Polder (111), Slochteren [65]

Hier heeft de firma Buist schilderwerk aan kap uitgevoerd. De beide kruipalen aan weerszijden van de vizelbak zijn vervangen.

Poldermolen De Ruiten (113), Slochteren [66]

De firma Buist heeft schilderwerk aan kap en gevlucht uitgevoerd. Dit gaf aanleiding tot het vervangen van een aantal heklatten. Voorts blijkt uit nader onderzoek dat de aangelaste koppelen van de voeghouten de druk niet meer aankunnen. Met spanners is er niet meer veel te corrigeren. Momenteel verkennen we daarom een alternatieve oplossing, om te voorkomen dat beide voeghouten vervangen moeten worden.

Al met al is aan de molens van de Slochter Molenstichting in de afgelopen twee jaren naast het mechanische onderhoud veel aandacht besteed aan schilderwerk en dat is duidelijk te zien. De molens zien er

puik uit: een bezoek aan de molens met uw camera loont opnieuw de moeite.

Poldermolen Meervogel (69), Hoeksmeer [45]

Op de omslagfoto staat de molen er gehavend bij. Een telefoontje naar het Waterschap Noorderzijlvest, waar de heer J.J. Rijnbergen belast is met technische zaken van de molens van Molenstichting Fivelingo, leerde ons het volgende.

Voor de zomervakantie werd onderhoud uitgevoerd door molenmaker Doornbosch en werden de roeden doorgehaald. Hierbij bleek dat één van de roeden in zeer slechte staat verkeerde. De eigenaar heeft daarom besloten deze roede te vervangen. Momenteel wordt de nieuwe roede vervaardigd door firma Groot Wesseldijk in Laren. In oktober zal deze nieuwe roede worden gestoken. Het bestaande hekwerk en de kleppen kunnen opnieuw worden gebruikt.

Korenpelmolen Zeldenrust (75), Westerwijtwerd [49]

Na bijna 30 jaar stilstand is de korenpelmolen te Westerwijtwerd op zaterdag 13 september 2003 weer gaan draaien. Het hele dorp was uitgelopen en de vele genodigden verleenden een extra cachet aan de enorm grote drukte.

Om vijf uur werd de plechtigheid geopend door mevrouw Smit, die als ceremoniemeester fungeerde. Ze gaf achtereenvolgens het woord aan Arnold Bosch (voorzitter van de Stichting Zeldenrust), G.J. Sterkenburg (voorzitter van de Stichting Het Groninger Landschap) en L. Endendijk (directeur van De Hollandsche Molen). Het Groninger Landschap heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het herstel van de molen omdat deze stichting een ruime opvatting hanteert van het begrip *landschap*: niet alleen natuur maar

Overzicht van het feestgewoel
Foto: T. Kalk, Groningen

Openingstekst op de kleppen
Foto: T. Kalk, Groningen

ook de cultuurhistorisch elementen daarin. De laatste mulder Tinus Hazekamp lichtte de vang en omdat

de wind erg zwak was, was er alle reden de kleppen dicht te trekken. Hierdoor werd het motto van deze dag onthuld:
ZELDENRUST UITGERUST

Poldermolen De Noordermolen (82), Noordbroeksterhamrik [52]

De heer S. Graafhuis heeft in september 2002 de poldermolen *De Noordermolen* met bijbehorend erf verkocht aan de gemeente Menterwolde. De gemeente heeft de poldermolen op hetzelfde moment voor een symbolisch bedrag doorverkocht aan de Molenstichting Oldambt te Muntendam. De poldermolen zal eerst ingrijpend gerestaureerd moeten worden. Hiervoor is reeds een bestek opgesteld. De subsidiabele kosten zijn door de Rijksdienst van de Monumentenzorg vastgesteld. De molenstichting heeft inmiddels toezeggingen voor subsidie van tweederde van de restauratiekosten. De gemeente heeft in 2002 geld voor een gedeelte van de restauratiekosten beschikbaar gesteld. De molenstichting verwacht dit jaar nog opdracht te kunnen geven voor het eerste

gedeelte van de restauratie. Hier-voor dient eerst een toegangspad naar de molen te worden gemaakt, waarvoor diverse bomen en struiken moeten worden geruimd.

Poldermolen Zwakkenburger (141), Niezijl [84]

Op 2 juli is tijdens weer met veel regenbuien de *Zwakkenburger* getransplanteerd met nieuwe onderdelen. Theoretisch zijn er twee manieren om een vijzel in de

schroefbak te plaatsen: als het bovenlangs niet lukt, dan maar onderlangs (of andersom).

We nemen maar aan dat het probleem is opgelost vóór de heringebruikstelling van de molen op 10 oktober. Het naar binnen takelen van de koningspil, het plaatsen van de kap en het steken van de roeden verliep probleemloos.

Zo lukt het niet...

Foto: H. Noot, Laren

...en je kunt er met zijn allen lang naar kijken, maar zo past hij ook niet!

Foto: H. Noot, Laren

Ander molennieuws

Gezocht: vrijwillig molenaar (M/V)

De Slochter Molenstichting is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van 7 molens binnen de gemeente Slochteren: *Stel's Meuln* te Harkstede; *De Ruiten*, *De Grootte Polder* en de *Fraeylemamolen* alle in Slochteren; de *Windlust* te Overschild en tenslotte de *Entreprise* te Kolham waarvan herbouw in voorbereiding is. Onze jongste aanwinst, een weidemolen die we *Bakker's molen* hebben genoemd, is weliswaar

gerestaureerd maar dient nog een standplaats te krijgen. De stichting doet actief mee aan landelijke, regionale en lokale molen- en monumentendagen. Met zoveel molens kunnen we enige versterking van het huidige team molenaars goed gebruiken.

We komen daarom graag in contact met een ervaren en enthousiaste kandidaat, die het diploma vrijwillig molenaar op zak heeft. Affiniteit met het bedienen van poldermolens en korenmolens is een pre. Aangezien de functie van molenaar tegenwoordig is uitgebreid met veelvuldige publiekscontacten, is het tevens wenselijk dat je goed met mensen om kunt gaan en gemakkelijk contacten legt.

Belangstelling?

Neem dan contact op met Lammert Groenewold, de secretaris van de Slochter Molenstichting. Hij kan meer informatie verstrekken of met u een afspraak maken voor een aanvullend gesprek. Schrijf, bel of mail naar:

Slochter Molenstichting

p/a L. Groenewold

Hoofdweg 67, 9619 PB Froombosch
(0598) 39 91 91

(L.groenewold@hetnet.nl)

Gift

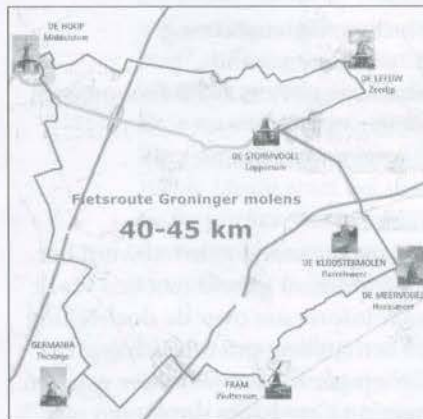
Enkele maanden geleden werd het molenbureau gebeld met een vraag naar informatie over de doelstelling en activiteiten van de Stichting De Groninger Molen. De beller was een heer uit Groningen die samen met zijn echtgenote deze zomer hun 50-jarig huwelijksfeest zou vieren. Het echtpaar wilde geen cadeaus maar vroeg de gasten om een gift ten behoeve van de Groninger molens. Namens de stichting is informatie en documentatie naar de familie gebracht en in de eerste week van september werd het molenbureau verrast met telefoontje van de familie: "Ons huwelijksfeest heeft inmid-

dels plaatsgevonden en wij willen u graag een gevulde *molendoos* aanbieden." Op 19 september jl. werd de gift van € 480,60 officieel in ontvangst genomen op de poldermolen *De Helper* aan het Paterswoldsemeer door een delegatie van het dagelijks bestuur en werd de familie, die anoniem wil blijven, op gepaste wijze bedankt.

Het bestuur van de stichting heeft besloten het geld beschikbaar te houden om het te kunnen besteden aan een Groninger molen die door een onvoorzienbare calamiteit wordt getroffen.

Fietsroute

De molenaars van houtzaag-, koren- en pelmolen *Fram* (27) te Woltersum [19] hebben een flyer over hun molen gemaakt met op de achterzijde (of de voorkant, het is maar je hoe het bekijkt) een fietsroute (40-45 km) langs naburige Groninger molens (Fietsrouteboek, ANWB). Een kans op omrijden of foutrijden is kennelijk ingecalculeerd.

Vacatures windmotoren

Ook bij de stichting Het Groninger Landschap is molenwerk aan de winkel. Men wil daar graag een team van een zestal molenaars vormen voor drie windmotoren: *Kikkoman molen* (type Hercules) in het gebied Leinwijk (bij Kropswolde), een molen van het type Record en een nog te restaureren windmotor -

de laatste twee om water uit de Westbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder uit te slaan op de boezem van het Foxholstermeer.

Stichting

Het Groninger Landschap

In verband met de hier beschikbare ruimte heeft de redactie de lay-out van de functieomschrijving gecomprimeerd:

Werkzaamheden: wekelijkse controle van de windmotor, bediening, smering, klein onderhoud, informatie

geven over de functie van de windmotor (bijvoorbeeld tijdens excursies);

Gevraagd iemand: met affiniteit tot het mechaniek van de windmotor, met technisch inzicht, met verantwoordelijkheidsgevoel voor een geoliede machine, uit de regio, die graag in teamverband werkt;

Geboden: werkplek met veel uitdaging, grote eigen inbreng, gedegen scholing, goede onkostenvergoeding, WA- en ongevallenverzekering.

Reacties graag naar de beheerder J. Brandsma (050-5341350) of K. Huijzinga (0598-452772), molenaar van de *Kikkoman molen*.

Gildenieuws

Verslag erfgoededucatie- enquête

Eind maart 2003 vonden de 76 contactpersonen van de Groninger molens een enquêteformulier van het GVM-afdelingsbestuur in hun brievenbus. Uiteindelijk hebben 30 personen de moeite genomen om het formulier ingevuld te retourneren - een responspercentage van 39,5 %, wat hoog is voor een schriftelijke enquête. Daarvoor onze hartelijke dank.

Voor we de resultaten bespreken, is het wellicht verstandig eerst stil te staan bij het doel en het nut van deze enquête. Enige tijd geleden zijn de

gezamenlijke drie provinciale molenorganisaties begonnen met het project *Erfgoededucatie & Cultuur*. Doel van het project is een groter draagvlak te creëren voor de Groninger molens. Iets concreter betekent dit dat op verschillende manieren geprobeerd wordt de belangstelling voor en de steun aan de molens te bevorderen. In de praktijk wordt hier onder andere als volgt invulling aan gegeven:

- twee molens permanent open te stellen,
- lesbrieven maken voor themadagen op scholen,

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Noorddijkerweg 13
9734 AS Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Fa. Dunning Molenbouw

Gespecialiseerd in het restaureren en het uitvoeren van
onderhoudswerkzaamheden aan koren-, pel- en poldermolens.

Provincialeweg 28
9774 PB Adorp
tel. (050) 3061221
fax. (0598) 450013
06 - 51856323
dunning.molenbouw@hetnet.nl

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoerders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
(050) 535 02 15
Haren (Gr)

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Een grote
collectie
in horloges,
zilver,
goud en
briljant.

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER REPKO

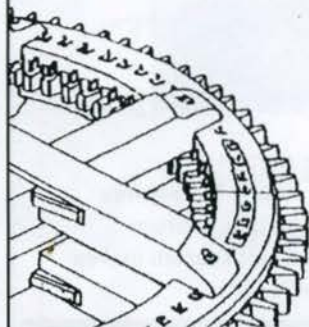
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ Villa's

⌘ Recreatiebungalows

⌘ Molens

⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

**Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanden.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.**

Eendrachtskade N.Z. 25

9718 BB Groningen

☎ (050) 313 34 16

Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

EENRUM

zelfs bij regen een zonnig dagje uit !!!

Rondom het Molenplein vindt U:

Molen de Lelie

Met bakkerijmuseum en ambachtelijk gebakken
oerbrood

Tel: 0595-491272

Aardewerkplaats de Volharding

Met ambachtelijk aardewerk uit de
hele wereld

Tel: 0595-401688

Abrahams Mosterdmakerij

met ambachtelijke mosterd en
azijnmakerij en sfeervol restaurant

Tel: 0595-491600

Kaarsenmakerij Wilhelmus

Met ambachtelijke kaarsen
productie en zelf kaarsen maken
Tel: 0595-491388

- excursies houden,
- voorlichting geven aan dorpsverenigingen.

Verder wordt geïnvesteerd in PR en worden de relaties met de diverse overheden aangehaald. De uitvoering van het project is vooral een taak van de nieuwe provinciale molenorganisatie die in de startblokken staat. Daarnaast zal het project vooral succesvol worden als aangeknoopt wordt bij bestaande initiatieven. In het voortraject bleek dat er weinig zicht was op de omvang van en de belangstelling voor dergelijke initiatieven. Om dit te inventariseren heeft het afdelingsbestuur een enquête doen uitgaan.

De belangrijkste uitkomsten waren merendeels niet verrassend, maar ze tonen wel aan dat Groningen een actieve groep vrijwillige molenaars kent. De jaarlijkse bezoekersaantallen blijken per molen sterk te verschillen. Enige molenaars mogen op jaarbasis hooguit 20 à 30 gasten verwelkomen, terwijl bijvoorbeeld *De Kieviet* in Grijpskerk jaarlijks 2000 bezoekers over de vloer krijgt. De aanwezigheid van het VVV-kantoor en de in de molen georganiseerde wisselexposities zijn hier debet aan. Absolute koploper is *De Lelie* in Eenrum met jaarlijks meer dan 6000 bezoekers. Gemiddeld trekken de molens op de Nationale Molendag een kleine vijftig bezoekers. Er zijn echter enige molens die slechts twee of drie bezoekers krijgen; meestal zijn dit de afgelegen poldermolens. Enkele dorpsmolens trekken meer dan 100 bezoekers doordat de Nationale Molendag wordt gecombineerd met een dorpsfeest of met andere feestelijke activiteiten. Verschillende personen melden een tanende belangstelling voor de Nationale Molendag; zij geven aan dat het Nationale Monumentenweekend meer bezoekers trekt. Daarnaast is er een sterke relatie tussen de hoeveelheid bezoekers en het

weer. Uiteraard heeft de combinatie Nationale Fietsdag en Nationale Molendag voor menige molen een positieve invloed op de bezoekersaantallen.

Voor bijna alle molens geldt dat geïnteresseerden na telefonisch overleg met de molenaar of de vrijwilliger de molen kunnen bezichtigen buiten de aangegeven openingstijden. Enkele molenaars geven een stijgend bezoekersaantal weer ten gevolge van regelmatige openingstijden. Onder de vrijwilligers is de zaterdagmiddag het populairst voor de openstelling. Verder combineren verschillende molenaars festiviteiten in de nabijheid van de molen met een (extra) opening van de molen en versieringen aan de molen. Een voorbeeld is de openstelling tijdens *Delfsail* en bij dorpsfeesten, de molen in schijnwerpers zetten tijdens de Groninger Week of de molen versieren tijdens andere lokale gebeurtenissen.

De molens hebben een zekere aantrekkingskracht op scholen en trouwlustigen. Molens in dorpen ontvangen jaarlijks een of meer schoolklassen voor een bezoek. Vaak gaat hier een soort project aan vooraf. Verder nemen verschillende molens deel aan de *Oost-Groninger Maaldagen*. In welke mate deze deelname invloed heeft op bezoekersaantallen is onduidelijk.

Een aantal molenaars oppert de mogelijkheid activiteiten te organiseren die molens als uitgangspunt hebben. Hierbij wordt gedacht aan routes voor wielrenners en oldtimers en aan exposities van kunst en cultuur. Daarbij moet (indien mogelijk) samenwerking gezocht met andere organisaties of aangehaakt worden op initiatieven van anderen. Daarnaast wijst men op de mogelijkheid samenwerking aan te gaan met musea. Een andere interessante optie is samenwerking met de Stichting

Circuit. Deze organisatie biedt kunstenaars de gelegenheid gedurende enkele weekenden hun werk te exposeren in steeds wisselende kerken.

Enkele vrijwilligers stellen dat regelmatig draaien van de molens reeds voldoende is om belangstelling te trekken. Volgens hen dienen de inspanningen van de vrijwilligers vooral hierop gericht te zijn én op het structureel werven van vrijwilligers.

Tot slot nog een opmerking van een vrijwilliger. Hij stelt dat belangstelling voor molens niet moet worden afgemeten aan bezoekersaantallen. Veel mensen beleven al veel plezier aan het zien van een draaiende molen zonder er een te bezichtigen. Volgens hem is de kerntaak van vrijwillige molenaars het laten draaien van molens en daarbij moet hij aansluiten bij activiteiten van anderen. Zelf activiteiten organiseren kost veel moeite en levert doorgaans weinig op.

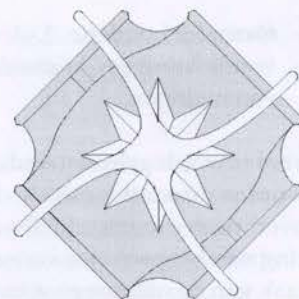
Tot zover de belangrijkste uitkomsten van de enquête. Op basis van deze resultaten kan verder worden gewerkt aan een succesvol project *Erfgoededucatie & Cultuur*.

J.-J. Sterenberg
Secretaris GVM-afd. Groningen

Uitnodiging Najaarsvergadering 2003

Aan: Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Hierbij nodigen wij u uit voor de najaarsvergadering. Deze zal plaatsvinden op **woensdag 12 november 2003 om 20:00 uur** in horecacentrum 'Buurhoes', Gaykingastraat 17 te Ten Boer (N360 Rijksweg Groningen-Delfzijl, in Ten Boer richting centrum, hoofdweg volgen, na ca. 300 meter rechts).

In de zaal mag niet gerookt worden.

De vergaderzaal is vanaf 19:00 uur open voor de gebruikelijke ruilbeurs.

Agenda najaarsvergadering:

1. Opening vergadering om 20:00 uur.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Notulen van de voorjaarsvergadering in 2003.
4. Samenvoeging drie provinciale molenorganisaties (zie pagina 17).
5. Bestuurssamenstelling. Er zijn vacatures. Aanmelding van kandidaten kan plaatsvinden tot voor de aanvang van de vergadering.
6. Rondvraag.
7. Sluiting (rond 21:30 uur).

De *Widde Meuln* in Ten Boer is een prachtig centraal in Groningen gelegen molenromp. De Vereniging heeft een lange geschiedenis wat betreft pogingen voor het weer in ere herstellen van de *Widde Meuln*. Er is nu een nieuw initiatief vanuit bewoners in Ten Boer om de restauratie fors aan te pakken. Naast de *Widde Meuln* staat het unieke houtzaag-korenmolentje *Bovenrijge*. Beide molens zijn op loopafstand van de vergaderlocatie en zullen voor aanvang van de vergadering te bezichtigen zijn.

Na de vergadering houdt de heer K. v.d. Laan, voorzitter van de Stichting *Widde Meuln* in Ten Boer, een voordracht over de historie van de molen en de restauratieplannen.

Arjen Strijkstra, Secretaris

Molen *Widde Meuln* te Ten Boer in de glorie dagen ...

(Bron: brochure 'Project *Widde Meuln* Ten Boer')

Meer informatie over de *Widde Meuln* op www.widde-meuln.nl.

Drie provinciale Groninger molenorganisaties: teveel van het goede ...

Toelichting op punt 4 van de agenda

Het behartigen van de belangen van de Groninger molens gebeurt op provinciaal niveau door drie vrijwilligersorganisaties: de Stichting De Groninger Molen (SDGM), de vereniging Vrienden van de Groninger Molens (VvdGM) en het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM), afdeling Groningen. Voor daadkrachtig optreden is drie verschillende organisaties teveel van het goede. Er heerst binnen de besturen van deze drie organisaties de overtuiging dat de belangen van de Groninger molens beter kunnen worden behartigd door de krachten formeel en verregaand te bundelen.

Een stuurgroep samengesteld uit bestuursleden van de drie Groninger molenorganisaties is gevraagd om een gezamenlijke missie en beleid te formuleren ten behoeve van de Groninger molens.

De missie luidt: *Zorgen voor het instandhouden van de Groninger molen als levend monument.*

Het woord *levend* heeft hierin een drievoudige betekenis:

De molens zelf moeten *kunnen 'leven'*, dus in een maalvaardige staat zijn.

Verder moeten ze *daadwerkelijk 'leven'*, dus regelmatig malen en daarmee waarde geven aan het industriële monument.

Als laatste moeten ze meer gaan *'leven' voor de maatschappij*.

Deze missie kan volgens de stuurgroep het beste, gezien de verregaande overlap in belangen van de drie organisaties, vanuit één organisatie verwezenlijkt worden.

Er is door de stuurgroep gekozen voor het maken van een beleidsplan voorafgaand aan een formeel samengaan van de organisaties. Dit om te bekijken wat zo'n nieuwe molenorganisatie oplevert. Voor de stuurgroep werd duidelijk dat het een ervaring in daadkracht en ambitie oplevert. Dit spreekt uit zowel de missie als het opgestelde beleidsplan voor

2004-2014. De stuurgroep heeft dit beleidsplan ter goedkeuring aan de drie besturen voorgelegd. Het is de overtuiging van de stuurgroep dat het uitvoeren van dit beleidsplan de beste manier is om de situatie van de Groninger molens te behartigen en te verbeteren. De plannen zullen in de najaarsvergaderingen van de drie molenorganisaties worden gepresenteerd en besproken.

Logischerwijze zijn deze plannen ook zeer bepalend voor onze bijna 30-jarige vereniging Vrienden van de Groninger Molens. Het bestuur hoopt dan ook op een grote belangstelling voor de presentatie van de plannen en op een constructieve discussie tijdens de najaarsvergadering van de vereniging op woensdagavond 12 november a.s. in Ten Boer.

Molenrestanten in de Baltische staten

In de Baltische staten (en het noordwesten van Rusland) draait (draaide) de grote meerderheid van het nog maar kleine aantal resterende molens verkeerd om – naar onze eigenwijze Hollandse maatstaven. Daar kom je toch draaierig van terug – echt niet alleen van de molenwodka en/of het molenbier. De vorm van het gevlucht is aërodynamisch zeer primitief: veelal als vlinderwieken, maar met beplanking aan de aszijde en kleine zeiltjes aan de tippen. Voor de geringe productie-eisen was blijkbaar weinig behoefte aan verbeteringen.

De weinige bovenkruiers hebben bij benadering de bij ons bekende afmetingen en de constructie is duidelijk geïnspireerd op de Hollandse technologie; die molens draaien (dus) de goede kant op! Analoog aan de Duitse benaming (Holländermühle) staat dit molentype bekend als Hollandski Tuuleveski. Als u

nog iets wilt zien van de qua krui-techniek en vorm van het gevlucht zeer merkwaardige molens moet u snel zijn: er is daar nog niets van een onderhouds- of restauratiebeleid. In het kader van de communistische verwerping van privé-ondernemingen werden de molens in 1946 domweg uit de kadasters geschrapt. Officieel bestaan ze niet meer en dus(!) is het onmogelijk er subsidie voor aan te vragen.

Het is een ommelandse reis om er te komen: als u eens wat anders wilt dan vliegen en u ook geen zin hebt in visumgedoe, bent u met de trein en verschillende veerboten (Duitsland, Denemarken, Zweden en Finland) zo'n 30 uur onderweg naar Tallinn. Elk langdurig genot heeft zijn prijs – meer dan tweemaal wat een vliegreisje kost! Maar: de molens, het landschap en het klimaat in de Baltische staten zijn zeer de moeite waard. ✈

Feest om de molen *Aeolus* in Farmsum

De vrijwillige molenaar Bert Peihak had eens geroepen: "Hé, weet je wat? Het is 25 jaar geleden dat de molen is verplaatst en dat gaan we vieren!" De koppen werden bij elkaar gestoken om een programma in elkaar te draaien. De vrijwillige molenaars Theo Bijl, Bert Peihak, Bart de Waal en de leerling Floris van Dijk gingen met volle moed aan het werk. Bert Peihak maakte met behulp van het gemeentearchief en verzamelaars van molenknipsels en foto's een prachtig boekje over de belevenissen van de molen. Het resultaat is voor € 1,75 verkrijgbaar op de molen.

De *Aeolus* temidden van de festiviteiten
Foto: H. Noot, Haren

Op 30 augustus, na een jaar van voorbereiding, was het ook feest in de molen *Aeolus* in Farmsum. Bart de Waal zou goochelen, maar dat kon niet doorgaan wegens verplichtingen elders. Floris van Dijk schakelde de country line dance-groep uit Borger-Compagnie, waar hij zelf ook danst, in om twee demonstraties te geven. Er zouden pannenkoeken worden gebakken, maar vlak voor de grote dag was er niemand die er tijd voor had zodat ten slotte een beroep werd gedaan op ondergetekende. Ik schakelde mijn vriendin Rika Roossien in en op de feestdag gingen we welgemoed naar Farmsum. We waren er al om negen uur. De markt werd opgebouwd, de muzikentent was al klaar en de molen werd versierd met grote en kleine vlaggen en vlaggetjes.

Om tien uur kwam een muziekkorps uit Delfzijl de boel wakker blazen en na een toespraak van de heer B. Ganzeveld kon het feest beginnen. Mijn vriendin en ik hadden alles zover klaar dat we pannenkoeken konden gaan bakken. Het werden er 60 en de klanten vonden ze allemaal heerlijk.

Er was de hele dag muziek en tussendoor optredens van de eerder genoemde dansgroep uit Borger-Compagnie en van een groep uit Uithuizen. Op de markt was het gezellig druk, allemaal blij gezichten. Er was veel belangstelling voor de molen zelf en een tentoonstelling over de geschiedenis ervan. Bert zijn vriendin was komen overwaaien uit Gouda (de wind was gunstig) en zij zorgde boven voor de koffie. Het was het een komen en gaan. Er zijn wel 150 bezoekers boven geweest, maar daarvan hebben maar zeventig het gastenboek getekend; jammer dat ze dat dan vergeten.

Om twee uur zijn Bert en Floris nog voor Radio MG geweest om rechtstreeks in de uitzending over de fototentoonstelling te praten. De weermannen van TVNoord en SBS6 waren benaderd om het weer te presenteren vanaf de molen, maar niemand heeft

zich laten zien. Jammer, het zou een mooie reclame zijn geweest voor onze molens.

Er was slecht weer voorspeld, maar op een paar buitjes na was het de hele dag mooi weer. Theo Bijl – de rust zelve – en Anja Hoogduin hielden de boel goed in de gaten. Ik draaide een sigaret in de molen en kreeg meteen de wind van voren: roken is daar niet toegestaan. Dat wist ik natuurlijk al jáááááren en ik zei dat ik er mee naar buiten zou gaan. Dan was het goed. Voor de mensen die op dat moment binnenkwamen was het een duidelijk signaal. Iedereen kon het wel begrijpen en van boze gezichten was geen sprake.

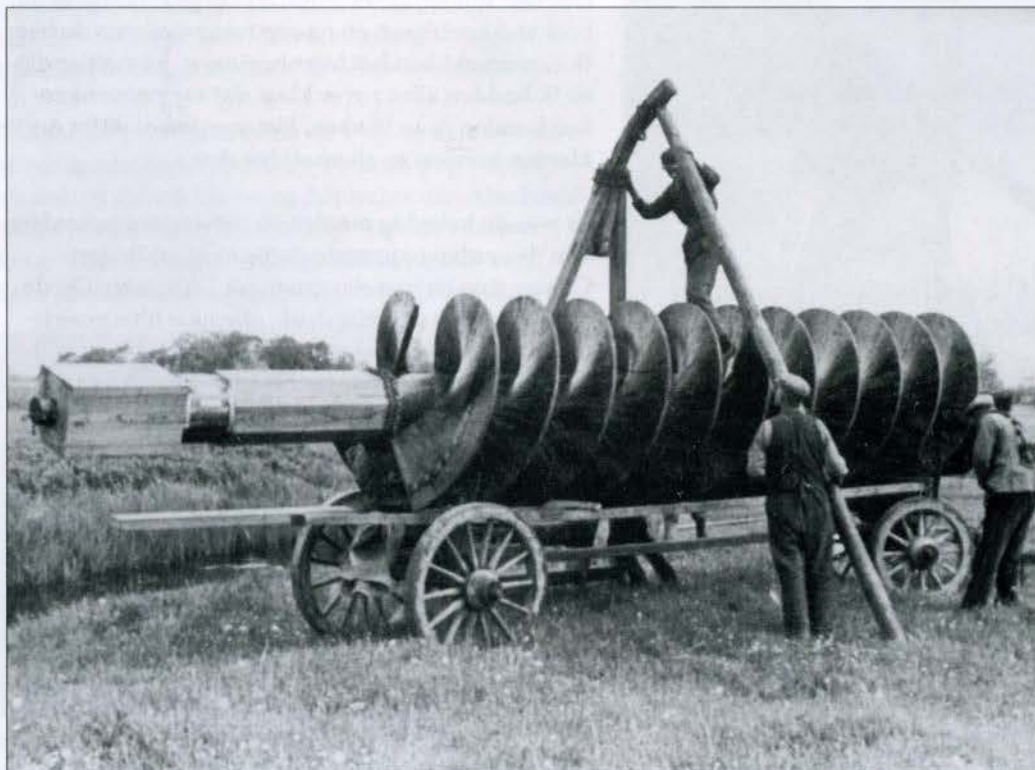
Om halfvijf werd de markt afgebroken en de molen aan kant gemaakt. Het was een prachtige dag geweest en de molenaars waren ook dik tevreden. Jammer dat de wind niet krachtig genoeg was om te malen, maar daar kan geen mens wat aan doen.

Tegen zes uur reden we naar huis - moe, maar vol-
daan omdat alles goed was verlopen. We hopen dat
tussen de bezoekers er een paar zitten die aangestoken
zijn door het molenvirus en dat die zich vroeg
of laat zullen melden om molenaar te worden. Het
liefst vroeg natuurlijk...

Onbekende molens

Poldermolens hebben de eigenschap dat ze veelal lastig bereikbaar zijn. Niet alleen voor bezoekers – dat is een modern probleem. Als de molenmaker met zware spullen moest aanrukken om zo snel mogelijk een reparatie uit te voeren,

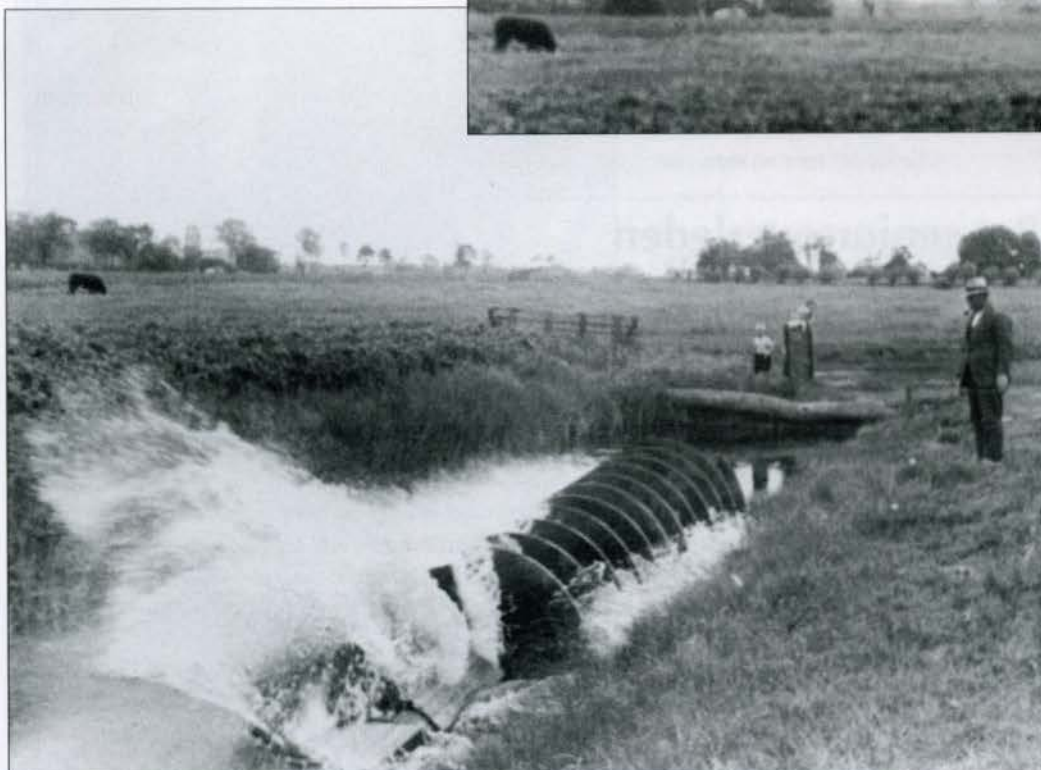
was er creativiteit nodig om het materiaal ter plaatse te krijgen. Dan moet je niet moeilijk doen: de beste weg is het water! Bovendien: een vijzel moet toch ooit eens nat worden.

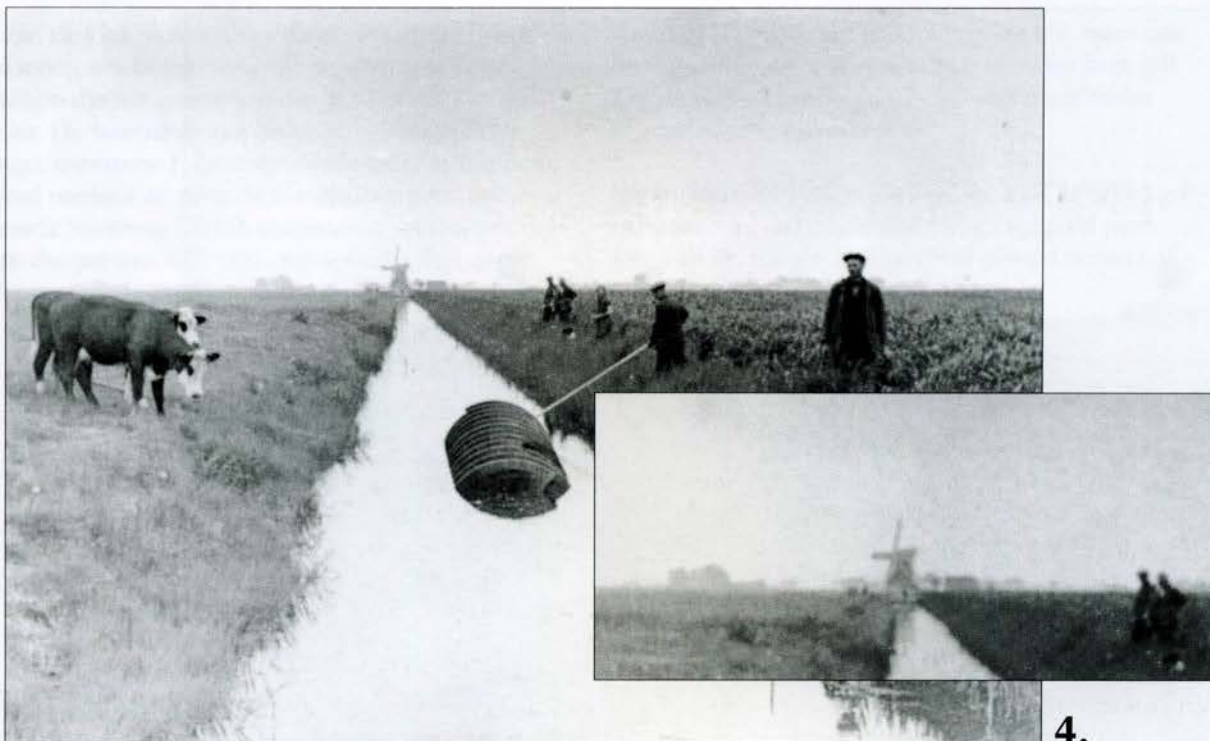
1.

2.

3.

4.

Deze naam van deze rubriek haakt aan op de laatste van de vier foto's. Daar is het eindstation van het transport zichtbaar, inclusief een molenaarshuis. We weten niet eens zeker dat het een molen in Groningen is, de enige aanwijzing daarvoor is, dat de foto's in het bezit zijn van het Groninger Molenarchief. Op de derde foto is aan de horizon links een vrij groot, vrijwel vrijstaand kerkgebouw zichtbaar en ongeveer in het midden een molen.

Magda Strijkstra vertelde in de redactievergadering dat in 1989 voor de *Noordermolen* (85) te Noorddijk [54] een partij van 88 zelfzwichtingskleppen met een bootje werd aangevoerd omdat het dijkje niet begaanbaar was. Het geasfalteerde fietspad bestond toen nog niet.

Mulder Pot senior overleden

Op 19 mei j.l. is de heer E.D. Pot op de leeftijd van 83 jaar overleden. De heer Pot is als zoon van een molenaar geboren in Nieuwe Pekela. Hij werkte eerst bij zijn vader in het bedrijf en nam later de zaak met molen *De Zwaluw* over. Nadat zijn zoon Henk hem als molenaar had opgevolgd vertrok de heer Pot naar de omgeving van Hoogezand, waar hij de vervallen molen *De Hoop* in Kropswolde kocht. Hij liet deze molen restaureren om daar vervolgens een nieuw bedrijf te stichten, gericht op het malen en verhandelen van meel en andere graanproducten voor menselijke consumptie. Wegens gevorderde leeftijd droeg hij dat bedrijf over aan zijn zoon Jan Jaap. Na verloop van tijd kwam hij met zijn vrouw aan de Nassastraat in Winschoten wonen. Helaas overleed zijn vrouw kort na de verhuizing. Met veel belangstelling volgde de heer Pot het wel en wee van onze molens en de activiteiten van de vrijwilligers. De laatste tijd belette zijn gezondheid hem jammer genoeg nog boven in de molen te komen.

De heer Pot ruste in vrede.

B. Oomkens

Bijzondere hijsklus in Glimmen

Door een bijzondere samenloop van omstandigheden, kon de reeds geplande restauratie van de poldermolen *De Witte Molen* (49) te Glimmen [34] eerder dan verwacht beginnen.

Op donderdag 15 mei 2003 heeft men ter hoogte van de molen een *onderleider* op de bodem van het Noord-Willemskanaal gelegd. Dit is een enorme stalen buis met een gewicht van zeventig ton, een lengte van 52 meter en een doorsnee van twee meter. Voor de hijsklus was een hijskraan met een capaciteit van vijfhonderd ton op een ponton geplaatst, die vervolgens met een sleepboot van Haren naar Glimmen is geduwd.

De buis moet in de toekomst het water van de Drentse Aa transporteren naar de oude (nu drooggevallen) benedenloop van de Drentse Aa. Het riviertje eindigt sinds de aanleg van het Noord-Wil-

lemskanaal in deze waterloop, waarmee de Drentse Aa bruut de pas werd afgesneden. Door middel van de zinker onder het kanaal wordt een verbinding gemaakt met de Oude Aa. Deze nieuwe verbinding komt niet alleen de waterkwaliteit ten goede: hierdoor kan de Oude Aa en omgeving in noodsituaties zelfs als tijdelijke waterberging worden benut. Samen met een nieuwe stuw moet deze afwatering de helpende hand bieden bij toekomstige hoge waterstanden.

De restauratie van *De Witte Molen* past bij het herstel van de benedenloop van de Drentse Aa. De Molenstichting Gorecht heeft als beheerder € 120.000 voor de restauratie weten los te peuteren, onder meer bij het Nationaal Natuuroffensief van de Dienst Landelijke Gebieden. Voorwaarde bij die subsidie was dat het herstel voor het einde van dit jaar af moet zijn. De buis onder het kanaal blijft

De molen valt in het niet bij de kraan

Foto: H. Noot, Haren

voorlopig nog even afgesloten. Eerst moet het terrein van de aan de westelijke zijde van het Noord-Willemskanaal gelegen polder Lappenvoort heringericht worden. Er moet, voor zover nodig, in de oude loop gegraven worden en er zullen wat sloten gedempt moeten worden. Wanneer dit gereed is, stroomt de Drentse Aa weer door de oude bedding naar de Schipsloot achter het Friescheveen bij Paterswolde.

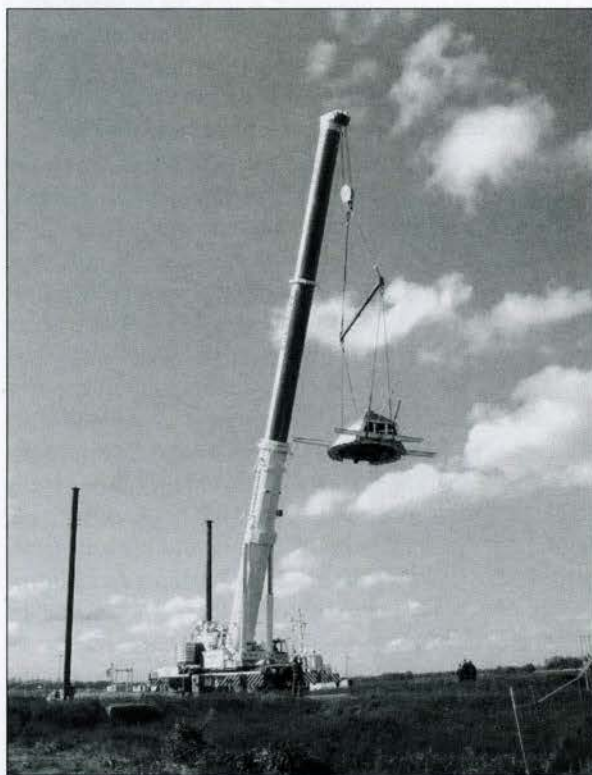
Bij het afzinken van de buis werd assistentie verleend door een tweetal kleinere kranen om de beide uiteinden van de buis bij te sturen. Nadat dit karwei achter de rug was, werd de kap van *De Witte Molen* gelicht. Van tevoren hebben de molenmakers van de firma Molema uit Heiligerlee een berekening moeten maken of ze met een andere kraan de kap na de restauratie er weer op konden krijgen, want deze vijfhonderdtonner kwam natuurlijk niet nog een keer terug. Bovendien rees de vraag of er sowieso wel een kraan over de weg bij de molen kon komen in verband met de beschikbare ruimte rond de molen. Dit bleek allemaal te verwezenlijken, vandaar dat er werd besloten van de gelegenheid gebruik te maken om dit klusje even mee te nemen. Het was een merkwaardig gezicht te zien dat de

kap, gehangen in de takels van deze enorme kraan, in volle kracht vooruit richting Haren vertrok, net alsof het niets voorstelde.

In Haren aangekomen werd de kap op transport gesteld richting Heiligerlee waar hij in de werkplaats boven een hydraulische hijsinstallatie werd gereden. Dit systeem komt vanuit de grond omhoog waardoor de kap loskomt van de vrachtauto, die er vervolgens onder wegrijdt. Een pracht systeem, waardoor de molenmakers op elke gewenste hoogte aan de kap kunnen werken. De belangrijkste werkzaamheden aan de molen en de omgeving zijn:

- De beide voeghouten en de penbalk moeten worden vernieuwd alsmede ander klein herstelwerk aan de kap.
- Een compleet nieuw gevlucht met als nieuwigheid een verandering van wieksysteem. Het bestaande Van Busselsysteem wordt vervangen door fokwieken in combinatie met zelfzwichting. De kleppen worden vervaardigd van het aloude principe, namelijk een houten kleprib met redcedarplankjes. Volgens vrijwillig molenaar Piet van Tongeren (73) lopen fokwieken sneller aan bij een slechte biotoop dan een Van Busselsysteem, vandaar de verandering.
- Aan de westzijde van het achtkant dient een veldkruis te worden hersteld en op sommige plaatsen is het verticale houten bekledingbeschoot wat verrot.
- Op de begane grond wordt de bestaande betonnen vloer verwijderd om plaats te maken voor een klinkervloer.
- Het thans aanwezige molenaarsverblijf moet worden opgesierd met kraalschroten om het geheel te verfraaien.
- Op de dons balk onder de koningspil wordt een wervelbalk aangebracht om mogelijk te maken dat de vijzel uit het werk gezet kan worden waardoor er bij onvoldoende wind toch gedraaid kan worden.
- Ook het metselwerk bij de vijzel behoeft wat klein herstel.
- Door verzakking op sommige plaatsen, dient het voor de provincie Groningen veel gebruikte systeem met een rondgaande kruiketting te worden vervangen door twee kettingen met kruipalen.
- Verder dienen er nog wat veiligheidsvoorzieningen te worden gerealiseerd in verband met de ARBO-wetgeving.

Als alles goed is, dan kan er eind dit jaar reeds weer met de molen gedraaid worden.

UFO?

Foto: H. Noot, Haren

Vakantie en molens

Hoe gaat dat als manlief al bijna 20 jaar vrijwillig molenaar is en één van de kinderen en haar man inmiddels ook gediplomeerd zijn? Precies, dan word je zelf ook aangestoken door de molengekte.

Tijdens onze vakanties in Nederland bezoeken we dan ook graag diverse molens. Zo ook dit jaar. We kampeerden bij een mini-camping van familie Mocking in Wijk bij Duurstede. We hebben daar prachtige fietstochten kunnen maken langs de Lek en de Linge. En waar water is, staan molens. Vanuit

onze camping zagen we dat de korenmolen in Cothen *Oog in 't Zeil* iedere dag draaide. Dus ons eerste bezoek was bij de ronde stenen stellingmolen (1869) met de vrijwillige molenaar de heer Vader. Daarna gingen we naar de unieke Wijkse koren-molen *Rijn en Lek*. Gebouwd in 1659 op een vierkante stenen walpoort. Het bekende schilderij van Jacob van Ruysdael geeft niet deze molen weer, maar een veel oudere torenmolen, waarvan alleen de fundering nog over is. De *Rijn en Lek* met vrijwillig molenaar De Waalt maalt regelmatig graan. Ties

Korenmolen *Oog in 't Zeil*, Cothen

Stellingkorenmolen De Hoop, Culemborg

Korenmolen De Prins van Oranje, Buren

heeft hem nog geholpen met zeilen voorleggen. Hij was het nog niet verleerd, ondanks dat hij zelf een *klepjesmolen* bedient. Boven op de stelling hadden we een prachtig uitzicht op de Lek met vele jachten, grote passagiersboten en vrachtschepen.

Stellingkorenmolen De Vlinder, Deil

Op een van de volgende dagen gingen we een *pontjesroute* rijden: bij Beusichem met de pont over de Lek, via Culemborg (de stellingmolen *De Hoop* was niet open) naar Buren. Hier bevindt zich de prachtige korenmolen *De Prins van Oranje* (1716). Ties heeft hem, met de malle Jan ervoor, op de foto gezet. Jammer genoeg was ook deze molen niet open. Wel hebben we het museum Buren en Oranje bezocht. Het prachtige beeldje in deze stad van Anna van Buren en Willem van Oranje met hun kinderen Philips Willem en Maria zou door prins Willem-Alexander en prinses Máxima worden onthuld, maar door tijdgebrek van het jonge paar hebben de burgers het zelf moeten doen.

Tijdens de Linge-route, een prachtige fietstocht van 76 km, zagen we in Deil (gemeente Geldermalsen) de witte stellingmolen *De Vlinder* (1913). De molenaar probeert met 1 koppel maalstenen veevoer te malen, terwijl hij met de andere koppel graan maalt. Verder zagen we in Zoelen *De Korenbloem* (1773); helaas niet open. We moesten eerst via een brug het

De Korenbloem, Zoelen

Korenmolen Rijn en Weert, Werkhoven

Amsterdam-Rijnkanaal over om vervolgens met 't pontje over de Lek terug te kunnen naar Wijk bij Duurstede. Ook hebben we een kastelenroute gereden via Maarsbergen en Doorn en zagen bij Werkhoven de korenmolen *Rijn en Weert*; niet open, maar wel mooi voor een foto.

Al met al hadden we een prachtige vakantie, lekker weer om te fietsen (totaal 660 km) langs mooie molens in ons groene Nederland.

(De foto's zijn gemaakt door Menka en Ties Kalk.)

In memoriam Klaas van der Zwaag

Maandag 25 augustus 2003 is na een kort ziekbed Klaas van der Zwaag op 78-jarige leeftijd overleden. Er was weliswaar sprake van een ernstige ziekte. En dan volgt toch plotseling het bericht van overlijden. Na een korte stilte besef je dat er niet alleen een leven ten einde is gegaan, maar tevens een tijdperk. Klaas was de laatste beroepsmolenaar van de *Windlust*. Het vak had hij geleerd van zijn vader, die deze molen in Overschild kocht toen Klaas een jaar oud was. In 1945 nam hij het bedrijf van zijn vader over om tenslotte in het jaar 1967 de molen voor het symbolische bedrag van fl. 1,- aan de Slochter Molenstichting over te dragen. De *Windlust* was daarmee de eerste molen van onze stichting. Met de overdracht liet hij niet de molen aan haar lot over, integendeel. Tot op het laatst voelde hij zich betrokken en mede verantwoordelijk voor het molenonderhoud. Het hoeft daarom geen betoog dat alle molens van onze stichting direct na het overlijdensbericht, door zijn collega-molenaars in de rouwstand zijn gezet. 'Zijn' molen, de *Windlust* in Overschild wederom als eerste. De rouwstand is een traditie, maar toch doet het je wat als je met de molen bezig bent om het respect te tonen aan iemand die je de laatste jaren goed hebt leren kennen. En daar hoort ook de familie bij; zijn vrouw sprak ik regelmatig, maar Klaas laat ook een zoon en kleinkinderen na. Allen zijn naast en met de *Windlust* opgegroeid.

De molen speelde een grote rol in het leven van Klaas. Vanaf 1997 liep een restauratieplan waarvoor subsidie was aangevraagd. Het geld liet echter lang op zich wachten. We weten dat hij zich er aan stoorde dat het allemaal zo lang moest duren. En dat stak hij ook niet onder stoelen of banken - zo kenden we hem ook. En wees eens eerlijk: als je zo vlak bij de molen blijft wonen... dan is en blijft het jouw molen. Ik hoef u dat gevoel toch niet uit te leggen. En juist daarom zijn we blij dat hij in de afgelopen maanden de wieken weer heeft zien draaien tegen een blauwe lucht. De omgeving kon verkennen vanaf een nieuwe stelling. Samen met molenaar Biesheuvel naar het brommen van de kammen luisteren en de geur van gemalen graan opsnuiven. Helaas restte hem geen tijd om er langer van te genieten.

Onze gedachten gaan uit naar allen die hem dierbaar waren. We wensen hen kracht en troost bij het verwerken van dit grote verlies.

Lammert Groenewold,
secretaris van de Slochter Molenstichting

Molen Windlust in de rouw

Foto: H. Noot, Haren

AGENDA tweede halfjaar 2003

Molenopenstellingen:

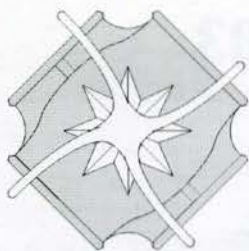
4 oktober	Molens Weddermarke en Wedderveer
11 oktober	<i>De Dellen</i> in Nieuw Scheemda, <i>Veldkamps meulen</i> in Bellingwolde
zo 19 okt.	<i>De Westerse</i> in Nieuw Scheemda
25 oktober	Molens in Winschoten

Deze molens zijn geopend van 13:00 – 16:00 uur. De molenaar is dan aanwezig.

Delfzijl:	Molen <i>Adam</i> is elke zaterdag van 14:00 – 17:00 uur open
Eemshaven:	<i>De Goliath</i> is elke zaterdag en zondag van 13:30 – 17:00 uur open.
Farmsum:	<i>De Aeolus</i> is elke dinsdag- en donderdagmiddag open (m.u.v. de schoolvakanties).
Garsthuizen:	<i>De Hoop</i> is geopend op zaterdagmiddag en incidenteel op zondag
Leegkerk:	<i>De Jonge Held</i> is iedere tweede zaterdag en zondag van de maand open. U kunt ook een afspraak maken met molenaar Hilbrand Hut (0594 549709).
Niebert:	De zeskante korenmolen is open op zaterdag en zondag van 13:30 tot 17:00 uur (door de weeks na afspraak met molenaar Broekema)
Nieuw Scheemda:	<i>De Dellen</i> is elke maandagavond tot zonsondergang open en op zaterdag van 9:30 – 12:00 uur open
Uithuizen:	<i>De Liefde</i> is elke dinsdag en donderdag van 10:00 tot 16:00 uur open; tevens op 18 oktober.
Vriescheloo:	<i>De Korenbloem</i> is elke zaterdag en zondag van 10:00 tot 16:00 uur geopend.

Overige evenementen:

10 oktober	Heringebruikstelling de <i>Zwakkenburger</i> (13:00)
7 november	Jubileumcongres van de Hollandsche Molen (80 jaar) i.s.m. met TIMS Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT), Amsterdam
12 november	Najaarsvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens (20:00) Horecacentrum <i>Buurhoes</i> , Gaykingastraat 17, Ten Boer
16 november	Open Dag Hout (10:00-17:00; <12 jaar € 3,50, >12 jaar € 6,-) www.opendaghout.nl Darling Expo Market, Volmerlaan 12, 2288 GD Rijswijk (ZH), (Plaspoelpolder) Exposities, kunstwerken, demonstraties, verzamelingen, gereedschap, speelgoed, kinder-timmerhoek, opleidingen, bescherming, muziekinstrumenten, ...
21 november	Symposium getiteld <i>Strijden voor molens</i> over provinciaal molenbeleid t.g.v. het 50-jarig jubileum van Stichting De Overijsselse Molen (13:00, Provinciehuis te Zwolle) Genodigd zijn de zusterstichtingen en -verenigingen. Inl. bij H. Steinz 038 4445446, 06 51704692, hein.stein@nl.yokogawa.com

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

